

MARIE VAN GOETHEM

La petite danseuse van Edgar Degas

FOTO: AKG-IMAGES

Zie haar daar staan: het bronzen meisjesbeeld met een zijden strik om haar paardenstaart en haar tulen tutu. *La Petite Danseuse de 14 Ans*, de sculptuur die Edgar Degas rond 1881 boetseerde, is wereldberoemd. Het verhaal erachter is dat niet, en minder zoet dan het lijkt. Het model was het Belgisch-Parijse volksmeisje Marie van Goethem. Een triest leven, een triest verhaal.

Toen de kleine ballerina rond 1881 op het Parijse impressionistische salon werd voorgesteld, veroorzaakte het een schandaal en Degas zou nooit of te nimmer meer (bij leven) zijn beeldhouwwerken tentoonstellen. Toeschouwers vonden het een lelijke gruwel. Het oorspronkelijke beeld was in was, met een linnen korset, een tutu, balletschoentjes, en een pruik van paardenhaar. Pas in 1922 - vijf jaar na de dood van de kunstenaar - werd het beeld in brons gegoten, en wel meteen in 22 exemplaren.

Zijn studiemateriaal - ballerina's - zocht Degas (1834-1917) in de Opéra de Paris. "Hij bestudeerde vrouwen zoals hij paarden en hun motoriek analyseerde", meent de Spaanse kunsthistorica Maria Lopez Fernandez, die haar doctoraat schreef over het vrouwbeeld in de 19de eeuw. "Een vrouw was evengoed een beest voor Degas."

Prison

Rijke burgers fladderden wel meer rond *les petits rats*, zoals de jonge danseresjes werden omschreven. De onvolgroeide tieners verdienden amper iets, maar rijke weldoeners konden in hun levensonderhoud voorzien en waren bovendien een stap op de sociale promotieladder.

Een van die jonge veulens was Marie, Geneviève van Goethem, geboren op 7 juni 1865. Met haar Belgische familie woonde ze in het negende Parijse arrondissement. Haar vader was kleerma-

ker en haar moeder, eveneens van Belgische afkomst, was een wasvrouw. Van haar wordt verteld dat ze haar drie dochters tot prostitutie dwong. Ongewoon was dat ook niet in de periode toen Parijs dé lichtstad werd, maar arbeiders - en vooral arbeidsters - van hun loon niet konden rondkomen.

Na de dood van vader Van Goethem verhuisden de vier vrouwen naar een appartementsblok rond Notre-Dame de Lorette, vlakbij het atelier van Degas. Als model verdienden Marie en haar zusjes ongeveer 6 à 10 franc per beurt. Maar de meisjes 'werkten' ook in de cabarets van Pigalle en naar het schijnt zelfs in het bekende 'le Chat Noir'. Die nevenactiviteiten hebben Maries danscarrière serieus gestremd. Wegens haar modellenwerk voor Degas zou ze zelfs op haar 14de in de gevangenis zijn gegooid. Ook haar zus Antoinette belandde in het *prison*, omdat ze een klant 700 franc uit de jaszak zou hebben gepulkt. Op haar 17de stopte Marie met dansen, maar hoe haar verdere levensloop was - of ze huwde, wat ze als werk deed, wanneer ze stierf - is onbekend. Zoals vele *petits rats* verdween ze op haar *pointes* geruisloos van het toneel, maar haar beeltenis bleef bewaard, ook in de talrijke voorstudies in houtskool en pastel die Degas van haar maakte. Als model had hij haar echter al vervangen door Lillian Browse.

Curiositeit

Degas had zijn tekeningen lang niet zo vleidend bedoeld. Een "medisch specimen" mompelde men toentertijd. Sommigen bestempelden het meisjeshoofd als grotesk en primitief. Helemaal ongelijk hadden ze niet, want bij nader toezien lijkt

MARIA LOPEZ FERNANDEZ
(SPAANSE KUNSTHISTORICA):

Degas bestudeerde vrouwen zoals hij paarden en hun motoriek analyseerde

het snoetje met de wat opgeheven kin een apentronie.

In rechtbanken bestudeerde Degas de fysiologie van criminelen, en een van zijn pasteltekeningen uit die periode toont een gelijkaardig kopje als dat van Marie met eenzelfde afgeplat voorhoofd. Het brutale portret van Abadie, een bekende moordenaar uit die tijd, strookte niet met de werkelijkheid, maar het

FOTO: RY

■ Het Belgisch-Parijse volksmeisje Marie van Goethem is het model voor 'La petite danseuse' van Edgar Degas.

was een symbool voor een fysiologie van een 'niet-geëvolueerde' met weinig hersenen. Ook prostituees kregen een specifiek herkenbaar en verfoeilijk uitzicht. Kunstwetenschappers zien in

tegenover het vrouwvolk nadenken, zegt Maria Lopez. Ook het feit dat Degas *la petite danseuse* ook in een glazen kooi exposeerde (zoals nog een aantal modellen op de huidige tentoonstelling in Roubaix), zegt veel: "Sculpturen werden in de 19de eeuw helemaal niet onder stolpen gepresenteerd. Dat was iets voor zoölogische expo's. Glazen kooien waren voorbehouden voor opgezette, uitheemse en vreemde dieren." En bij Degas voor (naakte) vrouwen.

De tentoonstelling *Degas, sculpteur met La petite danseuse* als centraal spijpunt, is tot 16 januari te zien in Musée La Piscine, 24 rue de Champs in Roubaix, www.roubaix-lapiscine.com. In de 'perverse' stijl van Degas zijn kleine replica's blindelings te bepotelen, want 'al voelend zie je meer'.

Met dank aan Maria Lopez Fernandez van de Fundació Mafré, Madrid en Nadia Arroyo Arce.

de racistische Degas - hij bleef een fervente anti-Dreyfusard (Dreyfus was de Joodse militair die geroyeerd werd) - een absolute misogynist, vooral door de ongeganeerde poses van zijn baadsters en danseressen. "Vrouwen waren enkel het voorwerp van een perverse curiositeit van welstellende burgers die een paternalistische en dus bijzonder misprijzende houding